

Iz pećine sve kreće - Pustinja Blaca na Braču

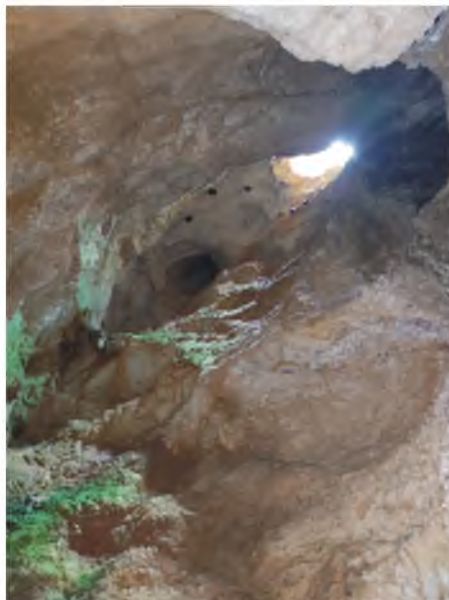
Prvo bijaše pećina, kad stigoše Glagoljaši u 16. stoljeću uz pećinu načiniše ognjište (kuhinju), zapališe vatru i koja se više nikada ne ugasi, osim velikog četvrtka kada se redovno gasila zbog običaja. Nastaviše zidati pa načiniše crkvu i samostan, pa malu školu, pa štampariju, pa astronomski opservatorij, pa pčelinjak (med se mjerio tonama)... Sve se to ipak ugasi u drugoj polovini 20. stoljeća, a u 21. stoljeću bi muzej (bez struje i sa slabim GSM signalom). Pravi zgoditak, jer takvo zdanje, na tom dalekom mjestu, sa takvom prošlošću, van naselja i puteva, može biti samo muzej. I jeste. Lokacija je na sjeverozapadnom slabije naseljenom dijelu otoka Brača. Kustos dio puta dokle ima puta dolazi na VW kombiju, a preostali dio puta sa dva konja. U povratku s posla konje ostavi da prenoće u prirodi kod parkinga. Okolo je krš, more i nebo.

M.H.

Pećina pod Mušenicom

Mala pećina poznata pod nazivom iz naslova poznata nam je već neko vrijeme kao ljetne stanište malih potkovastih šišmiša (*Rhinolophus hipposideros*). Nalazi se odmah preko puta vikendice na Sastavcima iznad Kazana kod Turova (Trnovo). Ulaz je širok jedva da se čovjek uvuče i onda na kant da ode (4 m) do male sale koja ima dimnjak (na slici). I to je to.

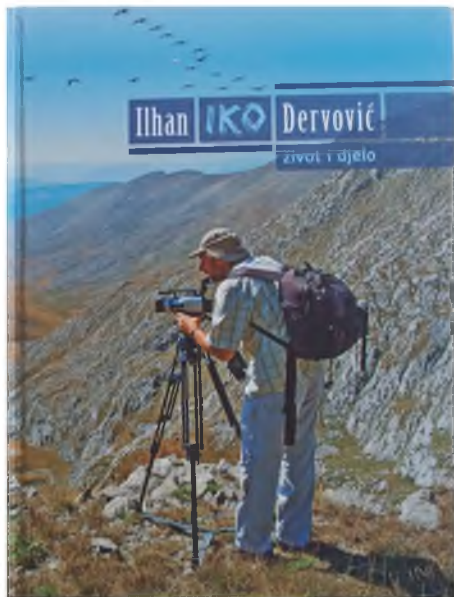
kaverna, nego pećina, ali svake godine tu nalazimo šišmiše. Čini mi se da smo tu već jednom vidjeli mlade, ali za svaki slučaj da bude potvrđeno 22. 7. 2024.: 6 šišmiša, od kojih jedana ženka sa mladunčetom.

SM

Knjiga o našem članu Ilhanu

Nedavno je izašla iz štampe knjiga *Ilhan Iko Dervović : život i djelo* u izdanju našeg Centra i OD "Naše ptice". Knjiga ima 256 strana i obilje fotografija i faksimila. Uvodni tekst je napisao Ivo Lučić, a zatim se redaju tekstovi osoba sa kojima je Ilhan u toku svog života sarađivao u oblasti zaštite prirode. Ilhanova žena Vildana napravila je kompletnu filmografiju. Iz nje vidim da smo zajedno ili sa još nekim napravili ravno 50 dokumentarnih filmova. Ja sam neke scenarije pretočio u tri knjige eseja. Skoro sve tekstove koje je napisao Ilhan odnose se na posmatranje ptica. Samo je jedan rad o šišmišima i to o nalazu prve porodijske

kolonije malog potkovastog šišmiša u kući rendžera Vide na Hutovu blatu (sa P. Presetnik). U Bibliografiji o Ilhanu Dervoviću nedostaje kratki tekst koji sam o Ilhanu napisao u *Fondeko svijetu*, a u njegovoj Bibliografiji radova naš zajednički rad objavljen u *Acrocephalus* br. 27 (2006) o daurskoj lasti.

Moja Garuša i njen ponovni ulov šišmiša

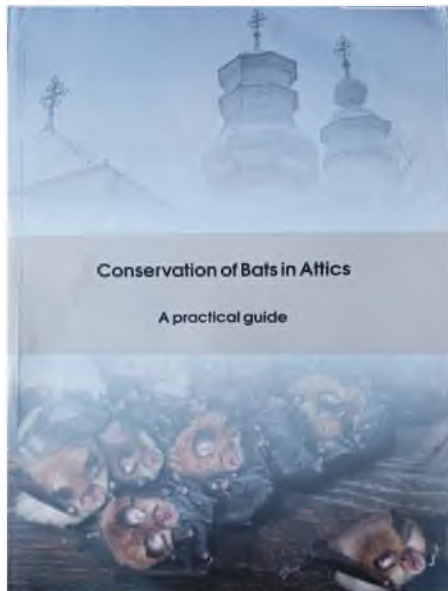
Prije par mjeseci obradovala me očeva konačna zainteresiranost za moje naučne aktivnosti koje on naziva mahalanje te mi je tako sa stepenica ispred naše kuće, umjesto da ga baci u smeće ili gdje već, donio žalost mrtvog šišmiša. Malo sam tu pokušala koju reanimaciju, ali uzalud trud svirači. Pogledala sam u zubiće ustanovila da je vrsta *Pipistrellus kuhlii* te spakovala u zip kesicu i u zamrzivač, ali ne za supe već za Zemaljski muzej. I kontala sam ja neki je to nesretni slučaj. Međutim eto meni 28. maj i Garušino (moja crna mačka) zavijanje. Inače je poznata po jako glasnom plaču kad nešto ulovi, ali nisam očekivala da ću je čuti i kroz četvera zatvorena vrata. Izađoh napolje, da je

slučajno niko ne dira, kad ono hanuma donijela šišmiša pred vrata. Guštere očekujem, pacove isto, ali ovo nisam. Sva sreća ovaj je bio živ. Slijedio je isti postupak kao i prošli put, malo sam ga zagrijala i očistila od macine bljuvotine, popela se na krov i pustila ga. Upratila sam ga i gdje je otišao, a nije daleko, odmah ispod krova komšijske kuće. Ponovo *P. kuhlii*. Pitala sam se kako ga je moja hanuma uspjela dokrajčiti, ali sada kako akšamujem ispred vrata uz kafidžonku sa roditeljima primjećujem da lete jako nisko, vjerovatno hvataju insekte sve dok njih ne uhvati Garuša.

AA

Zaštita šišmiša u potkrovljima

Prije neki dan donese poštar zanimljivu knjižicu o zaštiti šišmiša u potkrovlju koju su napravili istraživači iz Slovačke (koji su nam i poslali ovo izdanje), Ukrajine, Mađarske i Rumunije. Kad će nama zatrebati ovaj praktični vodič teško je pitanje, ali nek se ima. Vjerovatno nas se sjetila Denisa Lobbova sa kojom smo u jednom projektu ranije sarađivali iz SON-a. Hvala joj.

2. 8. 2024. Pohod na Bjelašnicu

Jasminko odavno spominje kako bi se trebalo istražiti stanje šišmiša na visokim nadmorskim visinama, ali kako to biva sa nama omladinom, vazda nešto preče (a zapravo nije). Međutim, ko čeka taj i dočeka, pa je tako i Jasminko dočekao da se krene i u te pohode. U petak je Kliba došao do hanume Rejne i to Toyotom što je bio apsolutni znak da je vrijeme da se obavi posao tamo gdje moj Pežo ne može. Ja to nisam znala do tog jutra kada smo Vojo, Jasminko i ja bili na kafi i sastavljali spisak šta se sve treba napisati. I onda Jasminko spomenu Toyotu i Klibu i kako bi se u subotu to obavilo. Došla kući rahat, mislim se u sebi sad ću sjesti ove izvještaje završiti, kad poziv. Nije sutra već večeras. Dogovor bio u 3, pa u 4, pa na kraju u pola 5 se nađosmo na pumpi kod moje kuće i krenusmo ka Bjelašnici. Na putu do vrha vidjeli smo i kako to Jasminko naziva "megalodoni", ostatke školjaka po zidinama kraj puta, a onda stigismo do opservatorija. Tu smo provjerili neku ruševnu zgradu, a onda donji dio nekadašnjeg TV centra sa velikim znakom ZOI 84. Samo malo guana u jednoj od prostorija ruševne zgrade, a u prizemlju TV centra ništa, ali obzirom na nadmorsku visinu odličan nalaz. Nakon toga smo otišli malo dalje do srušenih vojnih objekata na Vlahinji. Tu smo ulazili i izlazili kroz neke tunele u savijenom položaju, razmišljali šta koji dio znači i za šta je služio, ali skontali nismo. Nakon frtutme uz brdo niz brdo, odlučili smo da ćemo tu dočekati da sunce zađe pa ako slučajno koji šišmiš izleti, a da ga nismo vidjeli, dobro i jest. Meni je malo puhalo po glavi pa sam se obložila majicom preko ušiju, a pošto je izgledalo kako je izgledalo, ekipa je dobila i performans - kolo sa bijelom maramicom u ruci (na svadbi to se desiti neće). Kad je sunce zašlo započeo je transekt, sve do Babinog Dola. Tu smo sjeli u konobu "Vučko" pojeli po ćevape, piletinu i zeljanicu i nazad kući. Jasminko se odmah dao u pregled snimaka, i već u

pola 1 iza ponoći saznadoh koje su vrste snimljene. Odlično, podaci za visoke nadmorske visine počinju se skupljati. Idemo dalje.

JM

Ljuta kao ljuta rana

Nakon što su unakazili Treskavicu i ono malo šume na Visočici "Sarajevošume" su se bacile da dokrajče Ljutu (i tako unište vrijedne stare zrele šume), a samim tim i rijeku i onda, vjerovatno, naprave podlogu za male hidroelektrane. Ma znaju ljudi posao. Dotle će ekolozi mahati zastavama i parolama uljuljkani sitnim sinekurama ("projektima"), a neće se baviti istraživanjem i dokazivanjem prirodnih vrijednosti. Za istraživanje treba znanje, za mahanje (i mahalanje) dvije lijeve ruke. Na Visočisu smo krenuli drugim poslom (u tekstu niže), ove "sticare" na Puzimu zabilježismo vrlo rano.

JM, MH

Konačno frižider na Visočici

Još 2017. godine ujesen opazili smo da iz jedne male vrtače puše hladan zrak. Odmah nam je palo na pamet (koje i nema baš puno) da bi bilo zanimljivo postaviti datalogere za mjerenje temperature u dnu vrtače i među kamenje suhozida kojim je bila obzidana ta mala vrtača. Na Visočici postoje brojne "mahale" gdje su stočari iz niske Hercegovine (Podvelež) ljeti izgonili stoku na pašu. Ali njihove kolibe nisu bile tako malih dimenzije i sa

tako udubljenim podom. Nije puno trebalo da skontamo da se možda radilo o “mljekaru” u kojem se držalo mlijeko i proizvodi (maslo, sir, kajmak). Datalogetre smo postavili u junu i skinuli u oktobru 2018., dakle imali smo reprezentativan uzorak ljetnjih temperatura. I onda smo od tada kilavili taj članak sve do prije nekoliko dana, da bi konačno otišli i izmjerili dimenzije tog “mljekara” i složili tekst o toj jedinstvenoj građevini kod nas. JM

“Mljekar” na Visočici

Šišmiši u tunelima

Dok se Ines, Reina ili Amina sjete da napišu nešto o istraživanjima šišmiša u tunelima da ne bi ostalo zaboravljeno, možda će i voz ponovo proći kroz te tunele, znači nikada. I tako da bi ovaj broj biltena bio završen napisaću ja nekoliko redaka i i dodati više slika jer “slika govori više od hiljadu riječi” (a u stvari mi se ne piše).

Istraživanja šišmiša su napuštenim željezničkim tunelima je dio aktivnosti u okviru projekta “Bats in abandoned railway tunnels” za koji smo finansijsku potporu dobili od vlade Luksemburga preko EUROBATS-a.

Istražili smo (za sada) tunele kod Dobruna, tunele između Međeđe i Višegrada (uključivo i one na staroj auto cesti nizvodno od Ustiprače), tunele na pruzi oko Olova, tunele kod Šunja i Brđana (općina Konjic) te tunele iznad Svitave. Ostaju nam još neki tuneli iznad Svitave, prema Višegradu, na Unskoj pruzi te tunelima između Vareša i Breze. Pregledali smo i neke bunkere uz prugu i ti bi objekti bili jako zanimljivi za pretvaranje u kuće

za šišmiše. Vjerovatno će se naći još koji stari tunel nakon što se pregledaju jugoslovenske i austro-ugarske topografske karte. O tome će se, nadam se, udostojiti da koju bilješku napišu vrijedne studentice (Vojo je ječ faca!)

JM

AA-Amina Agić, MH-Mirnes Hasanspahić, JM-Jasminko Mulaomerović. SM-Senad Mulaomerović.

Impresum:

CKS Newsletter, God. 6., Broj 3., Juni 2024.

ISSN 2637-3041 (print)

ISSN 2637-305X (online)

Izdavač i redakcija: Centar za krš i speleogiju, Sarajevo, Branilaca Sarajeva 30, e_mail:

info@centarzakrs.ba, www.centarzakrs.ba,

Urednik: Jasminko Mulaomerović

Bilten izlazi čim napunimo četiri stranice sa aktivnostima.

Pomoć za Bilten dobrodošla je na broj:

161000021050078 kod Raiffeisen banke d.d.

Kopiranje i distribucija dozvoljeni.